जैन समाजात प्रचंड खपाचे व लोकप्रिय मासिक

जैन जागृति

(शुभारंभ : १५-८-१९६९) www.jainjagruti.in

६२ ऋतुराज सोसायटी, पुणे-सातारा रोड, भापकर पेट्रोल पंपा समोर, सिटी प्राईडच्या पुढची लेन, पुणे ४११०३७.

☎ : (०२०) २४२१५५८३

मोबाईल : संजय ९८२२०८६९९७,सुनंदा ९४२३५६२९९१

E-mail : jainjagruti1969@gmail.com

❖ संस्थापक ❖

स्व. श्री. कांतीलालजी चोरडिया

संपादक व प्रकाशक : संजय के. चोरडिया एम.ए.

संपादिका : सौ. सुनंदा एस. चोरडिया बी.कॉम.

❖ वर्ष ४७ वे ❖ अंक १ ला ❖ सप्टेंबर २०१५ ❖ वीर संवत २५४१ ❖ विक्रम संवत २०७१

।। पर्युषण अंक ।।

या अंकात

या अंकात	पान नं.		पान नं.
● जैन जागृति ४७ व्या वर्षात पदार्पण	२३	● महामंत्र की साधना	९१
● जीवन का समाधिकाय उपहार-संथारा	२५	● बीयं तं न समायरे	९५
● कव्हर तपशील	२८	● धार्मिक-सामाजिक बांधीलकीचे ४७ व्या वर्षात पदार्पण	९६
● संवत्सरी एकता में बाधक तत्त्वों के खिलाफ मोर्चा खोलना जरुरी	३१	● व्यसन मुक्त हो युवा पिढी	९९
● संथारा व्रतावर राजस्थान हायकोर्टाची बंदी	३३	● चिन्तन के अभाव में धार्मिक क्रियायें कितनी प्रभावकारी ?	१०३
● संथारा प्रसन्न मृत्यु	४३	● कडवे प्रवचन	१०७
● तप है उपसंहार	४८	● जैन धर्म की विशेषताएँ	१०८
● मृत्यु को महोत्सव बनाएँ - आप प्रवासी हो	४९	● क्रोध शमन का एक उपाय : मौन	१११
● क्षमा की शक्ति	५१	● प्यार के धागों से जुडा पर्व	११५
● अहं की कारा	५५	● जीवन हसले... तर	११७
● क्षमा विरस्य भूषणम्	५७	● गोल्डन डायरी	११९
● महावीर गाथा	६७	● जरुरी है, जीवन में धार्मिक व्यवहार	१२१
		● क्रोध-विरोध, शोध-बोध	१२३

- धर्माच्या कॉलम मध्ये जैन लिहा १२५
- समस्या का समाधान, बाहर भी भीतर भी १२७
- आँख या राख ? १२९
- ज्ञान के साथ हो आचरण १३३
- पारिवारिक जीवन की सफलता के सूत्र १३५
- जीवन बोध क्षणिकाएँ १३७
- कुशल वक्ता कैसे बनें १३९
- हास्य जागृति १४५
- सुसंस्कार १४७
- जबकि १४९
- समझ जीने की १५१
- लोभवश यदि धर्म किया तो कैसे पुण्य मिलेगा १५२
- अपने काम में डुबकर ही सफलता का शिखर छुएँ १५३
- जैन ओबीसी : नेहमी विचारले जाणारे प्रश्न १५५
- क्या है, स्वाध्याय ? कैसे करे स्वाध्याय १६१
- चार बोध कथाएँ १६३
- रत्नसंदेश १६५
- ज्ञान मंदिरातील देव १६७
- अंधविश्वास से बचने हेतु अपनी आँखों पर विश्वास जरुरी हैं १६९
- प्राकृत - अंग्रेजी महाशब्दकोश १७१
- समाधी में सुख १७२
- समय का सदुपयोग करे १७२
- जैन कासार राष्ट्रीय बैठक १७३
- सुर्यदत्ता ग्रुप, पुणे १७३
- सुयोग लाईफ केअर, पुणे-उद्घाटन १७५
- पी.एम. मुनोत ट्रस्ट - अहमदनगर १७६
- प्रीतिसुधाजी शिक्षण फंड - नाशिक १७७
- वाचकांचे मनोगत १७९
- आचार्य आनंद जन्मोत्सव, नाशिक १८०
- दि पूना मर्चन्टस् चेंबर्स - पुणे १८३
- सन्मति तीर्थ, पुणे १८४
- लक्ष्मी को ऑप बँक, पुणे १८५
- जैन श्रावक संघ, अहमदनगर १८९
- स्नेह मत करो १९३
- राजेंद्रकुमार मो. बांठीया, पुणे २०१
- अरिहंत जागृति मंच, पुणे २०३
- जय आनंद २०७
- इरादे ना बदल २०९
- पुणे सकल जैन समाज मोर्चा २१३
- भारत सरकार २०११ जनगणना जाहीर २१५
- विविध धार्मिक, सामाजिक व राजकीय बातम्या

जैन जागृति मासिकाचे वर्गणी दर ❖ एका वर्षात तीन विशेषांकासहित

❖ पंचवार्षिक वर्गणी -१५५० रु. ❖ त्रिवार्षिक वर्गणी - ९५० रु. ❖ वार्षिक वर्गणी - ३५० रु.

(बाहेरगावच्या चेकला १०० रु. जास्त) ❖ या अंकाची किंमत ५० रुपये.

❖ वर्गणी व जाहिरात रोखीने / AT PAR चेक / पुणे चेकने / RTGS / मनीऑर्डर / ड्राफ्टने / 'जैन जागृति' नावाने पाठवावी.

● www.jainjagruti.in ● www.facebook.com/jainjagrutimagazine

हे पत्रक संपादक, प्रकाशक, मुद्रक व मालक श्री. संजय कांतीलाल चोरडिया यांनी रचना ऑफसेट, सुखसागर नगर, पुणे ४६ येथे छापून ६२, ऋतुराज सोसायटी, पुणे ३७ येथे प्रसिद्ध केले. लेखकांच्या मताशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. जैन जागृति संबंधित कोणत्याही कायदेशीर कारवायीसाठी पुणे न्यायालय क्षेत्र ग्राह्य धरले जाईल.

जैन जागृति मासिकात जाहिरात व वर्गणीसाठी संपर्क करा

फोन (०२०) २४२१५५८३, **मो. संजयः९८२२०८६९९७ सुनंदाः९४२३५६२९९१ www.jainjagruti.in**
Email : jainjagruti1969@gmail.com ● Press Email : prakash.offset@rediffmail.com

◆ जैन जागृतिचे प्रतिनिधी ◆

❖ **भोसरी, चिंचवड, निगडी** – श्री. चांदमलजी लुंकड – फोन : २७११९९४९, मो. ९९२१९१९४०९
❖ **पुणे शहर ❖ जळगाव** – श्री. अनील कुचेरिया, मो. : ९७६३६४५०५५
❖ **गुरूवार पेठ, पुणे** – श्री. जैन पुस्तक भंडार, फोन : २४४७२९५८
❖ **धनकवडी, पुणे** – श्री. सुरेंद्र हिरालालजी बोरा, मो. ७५८८९४३०१५, ९९२२१११९६७
❖ **महावीर प्रतिष्ठान, पुणे** – निलम रमेशचंद्र शहा, मो. ९०९६८००५४७
❖ **वडगाव शेरी, पुणे** – सौ. भारती सुभाष नहार, मो. : ९८९०२७८३४६
❖ **वडगाव मावळ, पुणे** – श्री. राजेंद्र बाफना, मो. ९८२२२६२९०१
❖ **खडकी, पुणे** – श्री. विलास मुथा, मो. ९६२३१४८९८४
❖ **सासवड, हडपसर, पुणे** – श्री. राजेश प्रदीपजी कुवाड, मो. ९०२८५६६९७२
❖ **औंध, पाषाण, हिंजवडी, सांगवी, थेरगाव** – श्री. शिरिषकुमार शांतीलालजी डुंगरवाल, मो. ९०२१३००५५९
❖ **दापोडी, पुणे** – श्री. प्रवीण झुंबरलालजी चोरडिया, मो. ९९२२७५७७०६
❖ **नांदेड सिटी, पुणे** – श्री. प्रकाशजी हरकचंदजी बोथरा, मो. ९०११९८३६६६
❖ **दौंड, श्रीगोंदा** – श्री. रविंद्र चेनसुखलालजी गुगळे – ९८९०७२३४०२
❖ **अहमदनगर** – श्री. महेश एम. मुनोत– मो. ९४२०६३९२३०
❖ **जामखेड, आष्टी व कर्जत तालुका** – श्री. प्रफुल शांतीलालजी सोलंकी – मो. ९४०३६८५६७७, ८०८७७०००७०
❖ **सोनई** – श्री. मदनलालजी सी. भळगट – फोन : ०२४२७–२३१४६१
❖ **औरंगाबाद** – श्री. सुभाषचंदजी मांडोत–फोन: (०२४०) २३५३४३८ मो.: ९४२२७०५९२१
❖ **मुंबई** खारघर– श्री. मदनलालजी गांधी–मो. ९८२०५३६७९३
❖ **धनसोली, नवी मुंबई** – श्री. सुभाष केशरचंदजी गादिया, मो. ९१५८८८८६८५
❖ **नाशिक** – श्री. पुखराजजी बाबुलालजी जैन (कवाड) फोन:०२५३–२३११००८,मो.९४२३९३९९९०
❖ **नाशिक** – मनोज लखीचंदजी खिंवसरा, रविवार पेठ, नाशिक. मो. ९७६२२२१५०५
❖ **बीड** – श्री. अतुलकुमार शरदचंद्रजी कोटेचा, मो. ९९६००२४२२४
❖ **गारगोटी** (जि. कोल्हापूर) श्री. श्रीकांत राजाराम शहा, मो. ९८६०१०७७९२
❖ **श्रीरामपूर** –श्री. निलेश सुवालालजी हिरण, मो. : ९३२६९७२७४७
❖ **लासलगाव** – श्री. मनसुखजी साबद्रा, मो. : ९३२६३२५३४७
❖ **बारामती**– डॉ. महावीर छगनलालजी संचेती, फोन : ०२११२–२२३८०७ मो.:९३२५००४९५०
❖ **अंमळनेर, जि. जळगाव** – श्री. मयुरकुमार केवलचंदजी जैन, मो. ९४२२६५७१७७
❖ **धुळे** – श्री. चेतन सतिष कोटेचा, सुभाषनगर, धुळे, मो. ९४०४१९२४३४, ९४२०६६१४२६
❖ **शहादा, जि. नंदुरबार** – श्री. मनोजकुमार विरचंदजी बाफना, मो. ९४२१५२९६२६
❖ **कुर्डुवाडी, जि. सोलापूर**– श्री. सुभाष मोहनलाल लुणिया, मो. ९९६०००००२५
❖ **इचलकरंजी, जि. कोल्हापूर** – श्री. पोपटलालजी बिसनदासजी गुगळे, मो. ९८२२६५०९९८
❖ **मिरज, जि. सांगली** – श्री. राजेंद्र वसंतलाल शहा, मो. ९४२११०५७४८
❖ **कोल्हापूर** – सौ. लता कांतीलालजी ओसवाल, मो. ९४२३२८६०१४ फोन.०२३१–२५४२२५३
❖ **सातारा व सातारा जिल्हा** – श्री. जयकुमार कांतीलाल शहा, वाठार, मो. – ७५८८५६१३२०, ९८५०१८२६४४

जैन जागृति ४७ व्या वर्षात पदार्पण...

जैन जागृतिचे संस्थापक
स्व. श्री. कांतिलालजी फुलचंदजी चोरडिया

संपादक
संजय चोरडिया (एम.ए.) **सौ.सुनंदा चोरडिया** (बी. कॉम)

सप्टेंबर २०१५-पर्युषण विशेषांका बरोबर जैन जागृति मासिकाने ४६ व्या वर्षाची वाटचाल पूर्ण करून ४७ व्या वर्षात पदार्पण केले आहे. वर्गणीदार, जाहिरातदार, लेखक, पत्रप्रचारक, प्रिटींग प्रेस, बायंडर, पोस्ट ऑफीस आणि हितचिंतक यांच्या सहयोगाने व सहकार्यामुळेच जैन जागृतिने ४६ वर्षे आपली यशस्वी वाटचाल पूर्ण केली आहे.

जैन इतिहास, जैनांची थोर परंपरा, कथा साहित्य, धार्मिक व सामाजिक कार्याची माहिती समाज बांधवांपर्यंत पोहोचवणे व जैन बांधवात धर्म जागृति, जैनत्वाचा अभिमान निर्माण करणे हे कार्य जैन जागृति मासिक यशस्वीपणे करत आहे. ४६ वर्षाच्या काळात जैन जागृति मासिक हजारो घरात पोहचला आहे.

वीतराग वाणी, आचार्य, साधू, साध्वी यांचे लेख, धार्मिक, सामाजिक व शैक्षणिक लेख, धार्मिक कथा, बोधकथा, ऐतिहासिक पुरुषांचे जीवन चरित्र, तीर्थक्षेत्र परिचय, समाज प्रबोधन लेखमाला, दीपावली पूजन विधी व मुहूर्त, आरोग्य व गृहोपयोगी लेख, विविध बातम्या इ. साहित्य जैन जागृतित प्रकाशित केले जाते.

जैन जागृति मासिकात जैन धर्मातील सर्व संप्रदायांच्या बातम्या, लेख प्रसिद्ध केले जातात. एखादा विशिष्ट संप्रदाय किंवा एका संस्थेचे मुखपत्र असे मर्यादित स्वरूप जैन जागृति मासिकाचे नाही. सर्व संप्रदायात परस्पर प्रेम, सामंजस्य, सद्भाव व सहकार्य निर्माण करणे यासाठी जैन जागृति सतत प्रयत्नशील आहे.

४६ व्या वर्षात २१४४ पाने प्रकाशित

जैन जागृति मासिकाने ४६ व्या वर्षाच्या (सप्टेंबर २०१४ ते ऑगस्ट २०१५) काळात तीन विशेषांकासहीत २१४४ पानांचा मजकूर प्रकाशित केला आहे.

www.jainjagruti.in

जैन जागृति मासिकाची www.jainjagruti.in ही वेबसाईट अल्पकाळात लोकप्रिय झाली आहे. या वेबसाईटवर जैन जागृति संबंधी सर्व माहिती दिलेली आहे. जानेवारी २०१२ पासून तर आजपर्यंतचे जैन जागृति अंकातील लेख, विशेष बातम्या, जाहिरातीचे, वर्गणीचे दर, विविध जाहिरातीचे नमुने, मासिकाचा इतिहास, वधू-वर जाहिराती तसेच वेबसाईटच्या गॅलरीवर महाराष्ट्र शासनाचे जैन समाजाच्या संदर्भात निघालेले **G.R.** जैन ध्वज, अष्टमंगल, लाखो स्वप्ने इत्यादी माहिती दिलेली आहे. अल्पकाळात हजारो लोकांनी वेबसाईटला भेट दिली आहे.

जाहिरातदारांचे सहकार्य

जैन जागृति गेली ४६ वर्षे मासिक प्रकाशन द्वारे समाजाची जी सेवा करीत आहे, त्याला आमच्या जाहिरातदारांचे मोलाचे सहकार्य मिळत आहे. जैन जागृतित प्रकाशित होणारे चांगले व वाचनिय साहित्य, नियमितपणा, संप्रदाय सद्‌भाव, संपूर्ण भारतात प्रचंड वर्गणीदार व जाहिरातीचे माफक दर या जैन जागृतिच्या वैशिष्ट्यामुळेच जैन जागृति मासिकाला शहर, तालुका, अगदी लहान गावातील समाज बांधवांनी कायम जाहिरातीचे सहकार्य दिले आहे. जाहिरातदारांच्या सहकार्यामुळेच जैन जागृति मासिक अनेक विशेषांकासहित दरमहा नियमित प्रकाशित होत आहे.

जास्तीत जास्त जैन बांधवापर्यंत पोहचण्यासाठी इतर समाजातील व्यावसायीकही जैन जागृतित नियमीत जाहिरात देत आहे. केसरी टुर्स, त्रिभुवनदास सराफ, निलकंठ ज्वेलर्स, HDFC बँक, कोलते पाटील बिल्डर्स, कामाक्षी हॉटेल, व्हीटस्‌ हॉटेल, सिलेक्ट हॉटेल, मनाली रिसोर्ट, भोला हॉटेल, पंचवटी गौरव, लांडे पाटील ट्रान्सपोर्ट इ. जाहिराती जैन जागृतित कायम प्रकाशित होत आहे.

आजच्या स्पर्धेच्या युगात जाहिरात ही अत्यावश्यक बाब झाली आहे. जैन समाजात 'जैन जागृति' हे सर्वांत प्रभावी माध्यम आहे. म्हणून आपणही आपल्या व्यवसायाची जाहिरात 'जैन जागृति' मध्ये द्यावी ही विनंती.

वधू - वर जाहिराती

www.jainjagruti.in-Matrimonial Services

जैन जागृति मासिकात दरमहा अनेक वधूवर जाहिराती प्रसिध्द होत आहे व या जाहिरातींना फार चांगला प्रतिसाद सर्व समाज बांधवांकडून मिळत आहे. जाहिराती प्रसिध्द झाल्यावर अनेकांचे लग्न झाले आहेत.

जैन जागृति मासिकात आपल्या परिवारातील मुला-मुलींची विवाह विषयक जाहिरात दिल्यास, हजारो जैन परिवारापर्यंत आपण पोहोचतो व त्यामुळे आपणांस वधू-वर निवडताना योग्य चॉईस मिळण्यास मदत होते.

जैन जागृतिच्या वेबसाईटवर Matrimonial Services हा वेगळा भाग करण्यात आलेला आहे. मासिकात ज्या वधू-वर जाहिराती प्रसिध्द होतील त्या जाहिराती जाहिरातदार अल्पमूल्य भरुन जैन जागृतिच्या वेबसाईटवर Matrimonial Services यात पण प्रसिध्द करु शकतील. या जाहिराती सहा महिने वेबसाईटवर ठेवण्यात येतील. जैन बांधवांनी महाराष्ट्रातील जास्तीत जास्त जैन समाजापर्यंत पोहोचण्यासाठी आपल्या मुला-मुलींची वधूवर जाहिरात जैन जागृति मासिक व जैन जागृति वेबसाईटवर द्यावी.

वर्गणी पाठवा

दरमहा आमच्या ऑफिसमधून ज्यांची वर्गणीची मुदत संपली त्यांना वर्गणी संपल्याचे सूचना पत्रक पाठवले जातात. तरी आमच्या सभासदांना विनंती आहे की पुढील वर्गणी पुणे चेक, AT PAR चेक, RTGS, ड्रॉफ्ट किंवा रोख मनीऑर्डरने ''जैन जागृति'' नावाने पाठवावी. प्रत्येक वर्गणीदारांची वर्गणी प्रतिनिधीमार्फत गोळा करता येणे जैन जागृतिचे ग्राहक संख्या लक्षात घेता अशक्य असल्यामुळे वर्गणीदारांनी आपली वर्गणी पाठवून सहकार्य करावे.

आपल्या वर्गणी सोबत आपले मुले, मुली, नातेवाईक, मित्र परिवार, व्यापारी बंधू यांचीही वर्गणी भरुन त्यांना अंक भेट पाठवावे.

जिल्हावार प्रतिनिधी

जैन जागृति मासिक जास्तीत जास्त समाज बांधवांपर्यंत पोहचण्यासाठी जैन जागृतिने ३५ प्रतिनिधींना नेमले आहेत. ज्या गावात, शहरात २०० पेक्षा जास्त जैन बांधव राहतात त्या त्या गावात, शहरात जैन जागृतिचे नवीन प्रतिनिधी नेमले जात आहे. ज्या बांधवांना, हे कार्य करण्याची इच्छा आहे त्यांनी जैन जागृतिशी संपर्क साधावा. आपली नोकरी व व्यवसायाबरोबर जैन जागृतिचे कार्य करू शकाल.

गत वर्षात जैन जागृति मासिकाद्वारे कळत नकळत कोणाची मने दुखावली असल्यास जैन जागृति-चोरडिया परिवार आपली हार्दिक क्षमायाचना मागत आहे.

जैन जागृति - चोरडिया परिवार

जीवन का समाधिमय उपसंहार - संथारा

लेखक – डॉ. दिलीप धींग, चेन्नई (निदेशक : अंतरराष्ट्रीय प्राकृत अध्ययन व शोध केन्द्र)

जैन धर्म में अनगिनत सदियों से संथारे की परम्परा रही है और वर्तमान में भी समाधिमरण की यह अनूठी परम्परा पूरी तरह से जीवित और जीवन्त बनी हुई है। जैन समाज में आये दिन यह पढ़ने-सुनने को मिल जाता है कि अमुक साधु, साध्वी, श्रावक या श्राविका का संथारासहित स्वर्गवास हो गया है। सैनिक जब अपने कर्त्तव्य का निर्वहन करता हुआ वीर गति को प्राप्त हो जाता है, तब उसके पार्थिव देह की सैनिक-सम्मान के साथ अंत्येष्टी की जाती है। उसी प्रकार जैन परम्परा में जब कोई गृहस्थ विधिपूर्वक संथारा ग्रहण करके देह-विसर्जन करता है तो उसकी अंत्येष्टी 'सन्त-सम्मान' के साथ की जाती है। विधिपूर्वक संथारा ग्रहण करने के बाद कोई भी गृहस्थ किसी परिवार का सदस्य मात्र नहीं रह जाता है, वह सन्त की भाँति पूरे समाज का हो जाता है, इसलिए उसकी अन्तिम विदाई संघीय स्तर पर सन्त-तुल्य की जाती है या की जानी चाहिये।

संथारा जैन धर्म की आगम सम्मत प्राचीन तप-आराधना है। बारह प्रकार के तप में प्रथम अनशन तप का एक भेद संथारा है। संथारा शब्द के साथ ही संलेखना शब्द का प्रयोग भी मिलता है। यूँ बोल-चाल में संलेखना और संथारा शब्दों का प्रयोग प्राय: एक ही अर्थ में कर दिया जाता है, लेकिन दोनों शब्दों में अन्तर है। संलेखना, संथारा ग्रहण करने की पूर्व अवस्था है। संलेखना का अर्थ होता है, सभी सांसारिक वस्तुओं और सम्बन्धों का विसर्जन। विसर्जन के बाद ज्ञात-अज्ञात समस्त पापों और दोषों की आलोचना करके, सभी जीवों से क्षमायाचना करके तपस्या व आत्मसाधना में लीन होना संथारा है। संथारे की सम्पूर्ति को समाधिमरण या पंडितमरण कहा जाता है। संथारा ग्रहण करने के बाद साधक न इस लोक की इच्छा करता है और न ही परलोक की। वह न जीने की इच्छा रखता है और न ही मरने की। समस्त इच्छाओं और कामनाओं से परे होकर आत्मभाव एवं आत्मगुणों में लीन होना संथारा है। इस प्रकार संथारा जीवन और मरण, दोनों को सार्थक करने की अन्तिम आराधना है।

आज का आदमी अपने व्यस्त जीवन में कभी-कभार बोल उठता है कि क्या करें, मरने की भी फुर्सत नहीं है। इस प्रकार व्यक्ति अगणित इच्छाओं और सांसारिकता में उलझा रहता है। प्राय: देखा जाता है कि वृद्धावस्था में भी मोहजन्य वृत्तियाँ युवा बनी रहती हैं। कभी-कभी व्यक्ति अपने अन्तिम समय को भी व्यर्थ की कामनाओं और चिकित्सालय की नलियों व उपकरणों से मुक्त नहीं कर पाता है। परिणामस्वरूप संभवत: उसका मरण सुमरण या समाधिमरण नहीं बन पाता है। कहा जाता है कि अन्त में जैसी मति होती है, वैसी ही गति होती है। आध्यात्मिक जीवन का उत्कर्ष और अविनाशी आत्मा की सद्गति संथारे का प्रयोजन है। अन्तिम समय को समाधिमय बनाने का आशय है मनुष्य-जीवन को अर्थपूर्ण बना लेना।

प्राचीन जैन ग्रंथ आचारांग सूत्र, उत्तराध्ययन सूत्र, अन्तकृतदशा, भगवती आराधना तथा अन्य अनेक ग्रंथों में समाधिमरण के विधि-विधान के विस्तृत वर्णन मिलते हैं। संथारे का विधान मुनि और गृहस्थ, दोनों के लिए है। अनेक सन्तों, गृहस्थों और राजाओं के यादगार संथारों के उल्लेख इतिहास, जनश्रुतियों, लोक-चर्चाओं, अभिलेखों और पुस्तकों में मिलते हैं। भारत-रत्न आचार्य विनोबा भावे (१८९५-१९८२) ने जब जान लिया कि अब शरीर साथ देने वाला नहीं है, तब उन्होंने समस्त इच्छाओं, औषधियों और आहार का त्याग करके संथारा ग्रहण किया था। भगवान महावीर निर्वाण कल्याणक दीपावली को उन्होंने अपना नश्वर शरीर छोड़ दिया।

जैन शास्त्रों में श्रावक के तीन मनोरथ बताये गये हैं। उनमें तीसरे व अन्तिम मनोरथ (हृदय की प्रबल

भावना) में श्रावक कहता है, वह दिन मेरा धन्य होगा, जिस दिन सभी वस्तुओं, कामनाओं, कषायों और पापों का सर्वथा त्याग करके संथारा ग्रहण करुँगा। भगवान महावीर ने मानव-मात्र को श्रेष्ठ जीवन जीने की कला सिखाई। जीने की कला के साथ ही उन्होंने उत्तम मरण की कला भी सिखाई। जन्म के साथ मरण संसार का अटल सत्य है। इस सत्य को समाधिमय बनाकर मृत्यु को महोत्सव का रूप देना संथारा है। कभी-कभी संयम/सत्संकल्प की रक्षा तथा शरीर की रक्षा में से किसी एक को चुनना होता है। ऐसे विकट समय में आत्मार्थी व्यक्ति संयम व सत्संकल्प की रक्षा के लिए देहासक्ति छोड़कर संथारा ग्रहण कर लेता है।

मुख्य रूप से जीवित रहने की सारी संभावनाएँ क्षीण हो जाने पर संथारा अंगीकार करने की परम्परा रही है। अत्यन्त वृद्धावस्था, असाध्य रोग या अन्य किसी अपरिहार्य कारण के उपस्थित होने पर जब साधक को लगता है कि अब शरीर जवाब दे रहा है तथा किसी भी प्रकार के उपाय शरीर को टिकाये रखने के लिए समर्थ नहीं है, तब शरीर के लक्षणों व अनुभवियों की राय के आधार पर गुरु और वरिष्ठजनों की आज्ञा से संलेखना-संथारा ग्रहण किया या करवाया जाता है। संथारा दो प्रकार का होता है - सागारी (छूट-सहित या सशर्त) और आजीवन। किसी आकस्मिक संकट के समय एवं शयन-पूर्व सागारी संथारा लिया जा सकता है। सागारी संथारे में संकट या मृत्यु टल जाने पर साधक पुन: अन्न-जल ग्रहण करता है और सामान्य जीवन जीता है। सागारी संथारे की चर्चा कम ही होती है, लेकिन अनेक सजग साधक इसे नित्य नियम की तरह ग्रहण करते हैं। संथारा देह की मृत्यु और आत्मा की अमरता की हमेशा याद दिलाता रहता है। अन्य दृष्टि से भी संथारा दो प्रकार का होता है - तिविहार और चौविहार संस्थारा। तिविहार संथारे में प्रासुक अचित्त जल ग्रहण करने की छूट होती है, जबकि चौविहार संथारे में सभी प्रकार के अन्न-जल का पूर्ण त्याग कर दिया जाता है। जैन परम्परा के अलावा वैदिक और बौद्ध परम्परा में भी स्वेच्छा पूर्वक मृत्युवरण के उल्लेख और अनुमोदन मिलते हैं। ●

जैन जागृति

परस्परोपग्रहो जीवानाम्

जैन समाजापर्यंत पोहचण्याचा सर्वांत खात्रीशीर, सर्वांत सोपा व सर्वांत स्वस्त मार्ग - जैन जागृति

जैन जागृतित जाहिरात देऊन जैन समाजाशी संवाद साधा.

दीपावली विशेषांक - नोव्हेंबर २०१५

नोव्हेंबर २०१५ ला प्रकाशित होणाऱ्या दीपावली विशेषांकासाठी १५ ऑक्टोबर २०१५ पर्यंत जाहिरात पाठवा

आर्ट पेपर वर रंगीत (Colour) जाहिरात	
● पूर्ण पान	● रु. ८५००/-*
● १/२ पान	● रु. ४६००/-*
*डिझाईन व पॉझेटिव्ह खर्च वेगळा	(रु. ७००/-)

व्हाईट पेपरवर एका रंगात (Black & White) जाहिरात	
● पूर्ण पान	रु. ४०००/-
● १/२ पान	रु. २४००/-
● १/४ पान	रु. १२५०/-
● १/८ पान	रु. ८००/-

आजच्या स्पर्धेच्या युगात जाहिरात ही अत्यावश्यक बाब झाली आहे. जैन समाजात ''जैन जागृति'' हे सर्वांत प्रभावी माध्यम आहे. आपल्या व्यवसायाची जाहिरात ''जैन जागृति'' मध्ये द्या.

संथारा व्रतावर राजस्थान हायकोर्टाची बंदी देशभरातील जैन समाजात खळबळ; सुप्रीम कोर्टात दाद मागण्याची तयारी

जयपूर : अन्न-पाण्याचा त्याग करुन स्वेच्छेने देहत्याग करण्याचे जैन धर्मीयांचे संथारा व्रत म्हणजे आत्महत्या असल्याचा निकाल राजस्थान उच्च न्यायालयाने सोमवारी दिला. व्रतावर बंदी घालणारा हा निकाल राजस्थान राज्यापुरताच मर्यादित असला तरी त्याने देशभरातील जैन समाजात खळबळ उडाली असून, याविरुद्ध सर्वोच्च न्यायालयात दाद मागण्याची तयारी समाजाच्या अनेक संस्थांनी लगेच सुरु केली आहे.

चुरु येथील एक नागरिक निखिल सोनी यांनी केलेली रिट याचिका मंजूर करुन मुख्य न्यायाधीश न्या. सुनील अंबवानी व न्या. वीरेंद्रसिंह सिरधाना यांच्या खंडपीठाने हा निकाल दिला. गेल्या एप्रिलमध्ये सुनावणी संपल्यावर राखून ठेवलेला निकाल न्यायाधीशांनी सायंकाळी चार वाजता जाहीर केला. सविस्तर निकालपत्र लगेच उपलब्ध होऊ शकले नाही.

यापुढे संथारा ही आत्महत्या मानली जावी आणि हे व्रत करणाऱ्या व्यक्तीवर भादंवि कलम ३०९ अन्वये आत्महत्येचा प्रयत्न केल्याचा आणि त्यास साथ देणाऱ्यांवर कलम ३०६ अन्वये आत्महत्येस प्रवृत्त केल्याचा गुन्हा नोंदला जावा, असाही आदेश न्यायालयाने दिला. विमला देवी या मरणासन्न अवस्थेत असलेल्या कर्करुग्ण महिलेस तिच्या कुटुंबीयांनी सक्तीने संथारा व्रत ठेवण्यास भाग पाडल्याच्या कथित घटनेवरुन मध्यंतरी मोठा वाद निर्माण झाला होता. त्या पार्श्वभूमीवर सोनी यांनी २००६ मध्ये ही याचिका केली होती.

केंद्र व राज्य सरकार या औपचारिक प्रतिवादींखेरीज जैन समाजाच्या अनेक धार्मिक व सामाजिक संघटनाही या याचिकेच्या सुनावणीत सहभागी झाल्या होत्या.

कायद्याने इच्छामरणाची परवानगी नाही, सतीवर कायद्याने बंदी घालण्यात आली आहे व आत्महत्येचा प्रयत्न करणे हा गुन्हा आहे. त्याचप्रमाणे संथारा व्रताने देहत्याग करणे व्रत हा सुद्धा आत्महत्येचाच निषिद्ध प्रकार आहे, असे याचिकाकर्त्यांचे म्हणणे होते. यालट, ही आमची शेकडो वर्षे चालत आलेली धार्मिक प्रथा आहे व आम्हाला धर्माचरणाचा मुलभूत अधिकार असल्याने न्यायालय त्यात हस्तक्षेप करु शकत नाही, असा प्रतिवाद जैन समाजातर्फे केला गेला होता. संथारा म्हणजे आत्महत्या किंवा इच्छामरण नव्हे तर आत्मशुद्धीची ती अंतिम साधना आहे, असेही जैन समाजाने ठासून सांगितले होते. मात्र या व्रताला प्राचीन परंपरा असली तरी ते जैन धमशास्त्राचे अविभाज्य अंग नाही, असे नमूद करत न्यायालयाने हा निकाल दिला. ●

संथारा समर्थनार्थ धर्म बचाव आंदोलन देशभरात मूक मोर्चे

संथारा व्रत बेकायदेशीर ठरविणाऱ्या राजस्थान उच्च न्यायालयाच्या निर्णया विरोधात जैन समाजाने दि. २४ ऑगस्ट २०१५ रोजी राजधानी दिल्लीसह देशातील अनेक भागात तसेच महाराष्ट्रातील विविध शहरात, गावात मूक मोर्चे काढून आणि बंद पाळून जैन धर्माच्या या परंपरेचे समर्थन केले. भारतीय संविधानात सर्व नागरिकांना पूजा, अर्चना आणि साधना करण्याचे स्वातंत्र्य दिले आहे. असे असतांना संथारा व्रतावर बंदी आणणे हा समाजावर मोठा अन्याय आहे. धर्म बचाव आंदोलनात दिल्ली, जोधपूर, सुरत, जयपूर, मुंबई, पुणे, औरंगाबाद इ. शहरात काढलेल्या मूक मोर्चात लाखो, हजारो बांधवांनी भाग घेतला. ठिकठिकाणी कलेक्टरला निवेदन देऊन त्या संदर्भात अध्यादेश काढण्याची मागणी केली.

दिगंबर जैन महासमितीचे राष्ट्रीय अध्यक्ष श्री. मणिंद्र जैन द्वारा महासमिती तर्फे राजस्थान हायकोर्टच्या निर्णया विरुध्द मा. सर्वोच्च न्यायालयामध्ये याचिका दाखल केली आहे.

‘संथारा’वरील बंदी उठविली

सर्वोच्च न्यायालय : राजस्थान हायकोर्टाच्या निर्णयास स्थगिती, जैन समाजास दिलासा

नवी दिल्ली – पूर्वापर चालत आलेल्या संथारा किंवा संलेखना (मृत्यूपर्यंत उपवास) या धार्मिक व्रताला बेकायदेशीर ठरविणाऱ्या राजस्थान उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाला सर्वोच्च न्यायालयाने सोमवारी स्थगिती देत जैन समाजाला मोठा दिलासा दिला आहे. या व्रताला बेकायदेशीर ठरविण्यात आल्यानंतर जैन धर्मीयांनी देशभर आंदोलन चालवतानाच कायदेशीर लढ्याचा मार्ग अवलंबला होता.

सर न्यायाधीश एच.एल.दत्तू आणि न्या. अमिताव रॉय यांच्या खंडपीठाने उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाचा अभ्यास करणार असल्याचे स्पष्ट करतानाच केंद्र आणि राजस्थान सरकारला नोटीस जारी केली आहे. उच्च न्यायालयाचा निर्णय चार वर्षे स्थगित ठेवला जाऊ शकतो किंवा सुनावणीपर्यंत हे प्रकरण स्थगित राहील.

अखिल भारतवर्षीय दिगंबर जैन परिषदेसह चार संघटना आणि दोन जैन धर्मियांनी राजस्थान उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाला आव्हान दिले होते. उच्च न्यायालयाने संथारा व्रताला आत्महत्या ठरवितानाच भादंवि कलम ३०६ आणि ३०९ नुसार गुन्हा मानले होते. याशिवाय संथाराचे समर्थन करणाऱ्यांविरुद्ध कलम ३०६ नुसार आत्महत्येला प्रोत्साहन देण्याचा गुन्हा दाखल करावा, असे बजावले होते. सामाजिक कार्यकर्ते निखिल सोनी यांनी २००६ मध्ये दाखल केलेल्या याचिकेवर राजस्थान उच्च न्यायालयाने १० ऑगस्ट रोजी हा निर्णय दिला होता. मृत्यूपर्यंत उपवास हे जैन धर्माचे आवश्यक अंग नाही. मूळ मानवाधिकाराचे उल्लंघन होत असल्यामुळे त्याला मानवीय संबोधता येत नाही, असे उच्च न्यायालयाने म्हटले होते.

२००६ मध्ये जयपूरच्या कैलादेवी हिरावत यांनी संथारा व्रत अवलंबत शरीर त्यागल्यानंतर या व्रताची चर्चा झाली होती.

याचिकेतील युक्तिवाद

जैन धर्माचे आधारभूत दर्शन आणि तत्त्वांचा विचार न करताच उच्च न्यायालयाने निर्णय दिल्याकडे विविध जैन संघटनांनी लक्ष वेधले होते. संथारा ही अत्यंत प्राचीन परंपरा असून या व्रताची तुलना आत्महत्येशी करता येत नाही. संसारातील मोह पूर्णपणे संपल्यानंतर संथारा व्रत अवलंबता येते. हे व्रत वृध्दावस्थेत किंवा आजारावस्थेत स्वीकारले जाते तर आत्महत्या ही कोणत्याही क्षणी आवेगाच्या परिणामांतून घडत असते. राज्यघटनेने प्रत्येकाला श्रध्दा आणि मान्यतेनुसार जगण्याचा अधिकार आहे. संथारावर बंदी आणल्यास घटनेच्या मूलभूत अधिकाराचे उल्लंघन ठरेल. आधुनिकतेच्या नावाखाली जैन समाजावर काहीही थोपवता येणार नाही, असा युक्तिवाद करण्यात आला होता. •

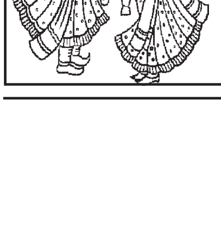

वधू-वर जाहिरात ‘जैन जागृति’ मासिकात व वेबसाईटवर द्या.

हजारो जैन परिवार व त्यांचे नातेवाईक, मित्रपरिवार पर्यंत पोहचा.

आपणांस वधू-वर निवडताना योग्य चॉईस मिळण्यास मदत होईल.

संवत्सरी एकता में बाधक तत्वों के खिलाफ मोर्चा खोलना जरूरी

लेखक : राष्ट्रसंत कमल मुनि कमलेश

संवत्सरी पर्व सबसे महान पर्व। यह कहें तो अतिशयोक्ति नही होगी कि यह पर्व तीर्थंकरों से भी महान है। क्योंकि तीर्थंकर स्वयं इसे मानते है। यह पर्व मनोमालिन्य को धोकर सदभाव, प्रेमभाव के निर्माण का पावन संदेश देता है। फिर भी क्यों नहीं, जैन धर्म के सभी पंथ इसे मिलकर मानते? यह अत्यंत ही दुखद एवं दुर्भाग्यपूर्ण है। अगर सच्चे मन से इसकी गहराई में जाकर इसके कारणों का निवारण नहीं किया गया तो धर्मिक तो क्या? इंसान कहलाने के अधिकारी भी नहीं होगे? एक ही भगवान की संतान होकर मूल दिन को ही एक साथ मिलकर नहीं मना सकते है। अपनी अपनी परम्परा मान्यता की दुहाई देकर उसे अखाडे में परिवर्तित कर दिया है। काश! अगर भगवान महावीर इस स्थिति का अवलोकन कर लें तो ऐसी दुर्दशा देखकर तो शायद वे सदमें से ही....। अगर महावीर की सच्ची संतान कहलाना है तो इस पर्व को समन्वय द्वारा एक साथ मनाने का संकल्प लें।

आगमों में भाद्रपद सुदी पंचमी को संवत्सरी पर्व होना माना है। तथा कल्प सूत्र में भी यही विधान है। पूर्वकाल में एक राजा ने उपासना में सहभागी होने के उद्देश्य से अपने आचार्य प्रवर से युद्ध भूमि में जाने से एक दिन पहले ही इस पर्व को मनाने का अनुरोध किया। तब धर्म प्रभावना को ध्यान में रखते हुये अपवाद स्वरूप संवत्सरी पर्व चतुर्थी को मनाया गया। तभी से मूर्तिपूजक सम्प्रदाय में चतुर्थ को संवत्सरी प्रारंभ हुई। दूसरी तरफ जब पाँच महीने का चातुर्मास होता है तो कुछ लोग कहते है कि ४९ वे दिन संवत्सरी मनेगी तो कुछ कहते है कि पीछे ७० दिन शेष रहने चाहिए। इससे एक महीने का अंतर पड जाता है। जब भी साल में दो सावन या दो भाद्रपद आते है तब तो यह विवाद चरम सीमा पर होता है। चार महीने का ही हो तो चतुर्थ पंचमी का विवाद खडा हो जाता है।

दिगम्बर परम्परा पंचमी से शुरू करती है। एक जैन की दुकान खुली है दूसरे की बंद, इन सब कारणों के चलते हँसी का पात्र बनना पडता है। जनता उपहास उडाती है तथा जिन शासन की भयंकर हीलना होती है। स्थानकवासी परम्परा वाले ने अपनी लडकी का विवाह मूर्तिपूजा वाले परिवार में कर दिया, वह बच्चों के साथ पीहर आई तो बच्चों ने देखा कि बडी विवित्र स्थिति है, एक दिन नानी का उपवास है तो माँ खाना खा रही है। दूसरे दिन नानी पारणा कर रही है तो माँ का उपवास है। इस स्थिति में उन बच्चों का कैसे समाधान हो? हिन्दु, मुस्लिम आदि धर्मों के किसी विशेष पवित्र दिन को सरकारी अवकाश होता है संवत्सरी के पर्व पर सरकार तो अवकाश घोषित करने के लिए तैयार है परन्तु उसका कहना है कि तय करके कोई एक दिन बताओ। बताइये क्या जवाब दे?

सभी धर्माचार्य अपनी अपनी परम्पराओं की दुहाई देकर एकान्तवाद पर अडे हुये है, जबकि परम्पराएँ कभी भी स्थाई नहीं होती है। वे द्रव्य क्षेत्र काल के अनुसार परिवर्तनशील है । क्या आज हम आगम वर्णित भगवान महावीर की परम्परा का पालन कर रहे है? भगवान महावीर ने संतों को जंगलों या उद्यानों में रहने का निर्देश दिया था। अपनी आत्मा से पूछ कर देखे कि आज कौन इसका पालन कर रहा है? साहस कर बताएँ आषाढ चतुर्दशी पक्खी आ जाए तो वही चातुर्मास करना कौन कौन मान रहा है? इसी प्रकार देखें जब एक समय भोजन करना आदि सैकडों बातों में परिवर्तन स्वीकार कर लिया है तो क्यों नहीं एक संवत्सरी पर्व के लिए भी सभी पक्ष मिलकर उदारता अपना लेते तथा कोई सर्वमान्य दिन चुनकर मिल जुलकर एक साथ मनाते। अगर ऐसा होगा तो वह स्वर्णिम दिन सबसे महान होगा। ९९ प्रतिशत श्रावक समाज में एकता चाहते है। वे इसके

लिये तैयार भी है। लेकिन कुछ धर्माचार्य व एक प्रतिशत श्रावक ही खोटी मान्यता पर अडे हुये है। जबकि ८० प्रतिशत साधु साध्वी भी एकता के पक्ष में है। इतने वरिष्ठ व प्रबुद्ध संत धर्माचार्य है। जो ऐकेन्द्रीय पर दया लाते है, क्या इतने निष्ठुर हो गए है कि जिन शासन की छिन्न भिन्न दशा देखकर भी उनके कान पर जूँ तक नही रेगती। बस, संवदेनशील बने अपनी-अपनी डफली अपना-अपना राग अलाप रहे है। उसे बंद करना होगा। सर्व प्रथम सम्पूर्ण समाज उदारवादी बनकर संगठित हो तथा वे उदारवादी संतों का समर्थन लेकर धर्माचार्यो से अनुरोध करें कि समाज संघ को अभयदान देने के लिये वे परम्परा का बलिदान करें। समय को देखते हुये यह निर्णय तत्काल होना चाहिये। अगर ५०० श्रावक भी मिलकर इन हठाग्रही आचार्यों के समक्ष अनशन पर बैठ जाएँ। तो तत्काल परिणाम निकल आयेंगे। इस पुनीत कार्य के लिए जो कोई भी क्रांतिकारी कदम उठा, दिल खोलकर कार्य करेगा वह महान पुण्य का भागी होगा। समाज में उससे बडी कोई बात नहीं हो सकती। ●

कव्हर तपशील - सप्टेंबर २०१५

❖ **आचार्य आनंदऋषिजी जन्मोत्सव**

आचार्य सम्राट श्री आनंदऋषिजी म.सा. यांचा ११६ वा जन्मोत्सव सर्वत्र उत्साहात साजरा करण्यात आला. नाशिक रोड येथे उपाध्याय श्री प्रवीणऋषिजी म.सा. आदी ठाणा यांच्या सान्निध्यात भव्य तप महोत्सवाचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी सुमारे १०३४ लोकांनी अठ्ठाई तप करुन आपली भक्ती गुरुदेवांच्या चरणी अर्पण केली. या विराट तप महोत्सवात ८ वर्षे ते ८७ वर्षाच्या लोकांनी तपश्चर्या केली. तसेच १०० च्या वर अजैन लोकांनी तपश्चर्या केली. या तप महोत्सवात सुमारे दहा हजार लोकांचा जनसमुदाय उपस्थित होता.

❖ **संथारा व्रत बंदी निषेधार्थ मूक मोर्चा**

राजस्थान हायकोर्टाने संथारा व्रत म्हणजे आत्महत्या असल्याचा निकाल देऊन या व्रतावर बंदी घातली. देशातील सर्व जैन समाजात खळबळ उडाली. २४ ऑगस्ट रोजी सर्व भारतात एकाच दिवशी मोर्चे, सभा इत्यादीचे आयोजन झाले. पुण्यातील सकल जैन समाजातर्फे ओसवाल बंधू कार्यालय ते कलेक्टर कचेरी पर्यंत मूक मोर्चा काढण्यात आला. या मोर्चात प.पू. मणिभद्रमुनिजी, प.पू. रमणिक मुनिजी, साध्वी अर्चनाजी, श्री साध्वी संतोषजी, साध्वी श्री अनुपमाजी आदी संत व हजारोंच्या संख्येने समाज बांधव उपस्थित होते. यावेळी कलेक्टरला निवेदन देताना श्री. विजयकांतजी कोठारी, फत्तेचंदजी राका, पोपटलालजी ओस्तवाल, मिलिंद फडे, अचल जैन, ॲड. एस. के. जैन, चंद्रकांतजी छाजेड, डॉ. कल्याण गंगवाल, अभय छाजेड, प्रवीण चोरबेले, संजय चोरडिया, अनिल नहार, महावीर कटारिया, लक्ष्मीकांत खाबिया, महेन्द्र पितळिया इ.

❖ **बॅरिस्टर श्री. वीरचंदजी गांधी - प्रदर्शन**

जैन समाजाचे अनमोल रत्न बॅरिस्टर श्री. वीरचंद राघवजी गांधी यांच्या १५१ व्या जयंती निमित्त त्यांनी केलेल्या जीवन कार्याची माहिती देणारे प्रदर्शन अरिहंत जागृति मंच, पुणे तर्फे २५ ऑगस्ट रोजी महावीर प्रतिष्ठान येथे भरविण्यात आले. यावेळी अनेकांनी उपस्थित राहून हे प्रदर्शन पाहिले. प्रदर्शनाच्या वेळी माहिती देताना सर्वश्री राजेंद्रजी सुराणा, श्रीपाल ललवाणी, विजय पारख, संतोष भन्साळी, नितिन जैन इ.

❖ **श्री. ललीतजी डोशी - स्मृतिदिन, मुंबई**

स्व. श्री. ललीतजी डोशी यांच्या २१ व्या स्मृतिदिनानिमित्त ललीत डोशी मेमोरियल द्वारा "State security, state craft and conflict of value" या विषयावर मुंबई येथे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. यावेळी प्रमुख अतिथी

म्हणून राष्ट्रीय सुरक्षा सलाहाकार श्री. अजित डोवल, माजी प्रमुख सचिव महाराष्ट्र श्री. अरुण बोगीरवार, रुणवाल ग्रुपचे चेअरमन श्री. सुभाषजी रुणवाल, श्रीमती प्रतिमाजी डोशी इ. उपस्थित होते.

❖ **सन्मति तीर्थ – पुणे**

सन्मति तीर्थ पुणे या संस्थेतर्फे ''चाणक्य विषयी नवीन काही – जैन साहित्सरत चाणक्याचा शोध'' या पुस्तकाचे प्रकाशन २५ जुलै रोजी करण्यात आले. या पुस्तकाच्या लेखिका सन्मति तीर्थच्या मानद निदेशक व प्राकृत जैन विद्येचे अभ्यासक डॉ. नलिनी जोशी या आहेत. डॉ. सदानंद मोरे, स्वाध्यायी सज्जनबाई बोथरा, डॉ. नलिनी जोशी यांच्या हस्ते पुस्तकाचे प्रकाशन झाले.

❖ **दि पूना मर्चन्ट चेंबर पुरस्कार**

दि पूना मर्चन्ट चेंबरचे आदर्श व्यापारी ''उत्तम पुरस्कार'' सोहळा १३ ऑगस्ट रोजी भव्य कार्यक्रमात संपन्न झाला. यावेळी प्रमुख अतिथी म्हणून अन्न व प्रशासन मंत्री श्री. चंद्रकांत पाटील, खासदार श्री. गिरीष बापट, आमदार माधुरीताई मिसाळ, महापौर दत्तात्रय धनकवडे, श्री. राजेंद्र तापडिया इ. मान्यवर उपस्थित होते. यावेळी आदित्य बिल्डर्सचे श्री. केवलचंदजी कटारिया, जयहिंद कलेक्शनचे श्री. नगराजजी जैन, मे. सी.एच. सुगंधी ॲण्ड सन्सचे श्री. भगवानदासजी सुगंधी व पत्रकार श्री. विरेंद्र गवाडिया यांना आदर्श व्यापारी उत्तम पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले. यावेळी चेंबरचे अध्यक्ष श्री. प्रवीण चोरबेले, उपाध्यक्ष श्री. जवाहरलालजी बोथरा, सचिव श्री. अशोक लोढा, सहसचिव श्री. रायकुमार नहार इ. मान्यवर व्यासपीठावर उपस्थित होते.

❖ **जय आनंद ग्रुप – पुणे**

जय आनंद ग्रुप, पुणे तर्फे अहमदनगर स्नेहालयाचे श्री. सुवालालजी शिंगवी यांना समाजभूषण पुरस्कार देऊन सन्मानित करण्यात आले. प्रमुख अतिथि उद्योगपती श्री. राजेंद्रजी बोरा, श्री. विवेक वेलणकर, समाजसेविका मदनकंवर पारख यांच्या हस्ते मानपत्र देण्यात आले. यावेळी सोबत ग्रुपचे अध्यक्ष श्री. विजयकुमार मर्लेचा, रमण कोठारी, दिलीप धोका इ.

❖ **सुर्यदत्ता ग्रुप – पुणे**

Prof. Dr. Sanjay B. Chordiya, Founder President and Chairman Suryadatta Education Foundation, Pune receiving " Most Promising Education Institute Brand in Maharashtra" by 24 MRC by the hand of Mr. Bhagat Singh Koshiyari, Former M.P. Uttarakhand and BJP member in the presence of Mr. Vijay Sati, National Convener Panchayati Raj.

❖ **सुयोग लाईफ केअर – पुणे**

गुलटेकडी, पुणे सुयोग सेंटर येथे सुयोग लाईफ केअरचे उद्घाटन राज्यमंत्री श्री. दिलीप कांबळे, आमदार माधुरीताई मिसाळ, श्री. अभय छाजेड, श्री. देवीचंदजी जैन यांच्या हस्ते संपन्न झाले. यो वेळी सुयोग ग्रुपचे संस्थापक श्री. भरतभाई शहा, सौ. पुष्पाबेन शहा, सौ. मोनिका शहा इ. उपस्थित होते.

❖ **'राईसइझी ब्रॅन्ड'' रेडी टू कूक उत्पादने**

पुणे येथील बासमती तांदूळ व्यवसायात आपले नावलौकिक कमावलेल्या राजेंद्रकुमार मोहनलाल ॲन्ड कंपनी यांनी आता आपल्या राईसइझी ब्रँड अंतर्गत रेडी टू कुक व्यवसायात पदार्पण केले आहे. लेमन राईस, पुदिना पुलाव, व्हेज बिर्याणी, मॅजिक मसाला राईस, टोमॅटो राईस, खिचडी या सहा फ्लेवअर मध्ये ''राईसइझी ब्रॅन्ड'' उपलब्ध आहेत. राईसइझी फूड प्रॉडक्टस प्रा. लि.चे व्यवस्थापकिय संचालक श्री. रोशन राजेंद्रजी बांठिया, श्री. यशजी महावीरजी बांठिया, श्री. भरत वालचंदजी बांठिया यांनी उत्पादने सादर केली.

धार्मिक-सामाजिक बांधीलकीचे ४७ व्या वर्षात पदार्पण

लेखक - नेमीचंद रांका, नाशिक. मो. : ९४०३५०९२९५

''जैन जागृति'' या मासिका बद्दल सर्वांना कुतूहल वाटत आले आहे. चाररंगी आर्ट पेपर पाने अंतर्भूत असलेले सुमारे १४० ते १७० पानांचे नेहमीचे व २०० ते ३०० पानांचे विशेषांकाचे मासिकाच्या गुहेत सदैव भरगच्च असे काय असावे? ज्या जैन समाजाच्या सर्वांगीण विकास आणि प्रगती करिता काय काय शोध-प्रबोध आणि रंगढंग यात सामावलेले असतील याबद्दल कुतूहलच वाटावे आणि त्या कुतूहल मधून नवीन (पूढील) अंकाची ओढ वाढावी हे साहाजिकच आहे.

सुमारे हजारो आणि पर्यायाने लाखो वाचका पर्यंत जेव्हा पोहोचते, अवलोकन केले जाते तेव्हा सर्व साहित्यलंकारातून सर्वांच्या मनाचा ठाव घेते आणि पूढच्या अंकाची प्रतिक्षा वाढवते तेव्हा हे रहस्य न उमगण्यासारखे आहे. कारण धार्मिक आणि सामाजिक तत्व ज्ञानाबरोबरच तितकेच अभ्यासू सांस्कृतिक, कौटुंबीक, मनोरंजन घडामोडीचे वार्तांकण, अनुकरणीय उपक्रम, काही शासकीय आदेशाचे सामाजिक उपयुक्त विवेचन, समस्यांचे निराकरण, शास्त्रीय उपदेशात्मक शिकवण, असे एक ना अनेक प्रकारचे साहित्यावलोक नाविन्याने पेश केलेले असतात हीच या अंकाची वृध्दीगत लोकप्रियता आणि अभ्यासू वृत्तीला प्रेरणा असावी. या प्रेरणेतूनच कृतीशील पावले पडत राहून जीवनातील विवीधरंगी वाटचालीची समृध्दी मिळते.

भारतात आणि आपल्या महाराष्ट्रातही १९६० नंतर एक चैतन्य निर्माण झाले. सहकाराने सामाजिक क्षेत्रांतही प्रवेश केला. त्यातून व्रत वैकल्ये, विधी समारोह, तपतपस्या, साधूजी-साध्वीजींचे चातुर्मास -विहार धार्मिक उत्सव समारंभ यात सांस्कृतिक नाविन्यपूर्ण आकर्षकता निर्माण झाली. भाव-भक्ती, जोश ऐक्य हितगूज, प्रगतवाटचालीची अभ्यासू आकांक्षा यातून समृध्द नेतृत्वही आधारभूत झाले. व्यावसायीक मार्गदर्शना बरोबरच उद्योग समूह नवतारुण्यात बहरला.

काळ आणि क्रांती ऐतिहासीक बदल अनुभवत आहे. काळानुरुप नवनिर्मितीतच जैन जागृतिची निर्मिती झाली. संस्थापक संपादक स्व. कांतीलालजी फूलचंदजी चोरडिया मंचर (पुणे) रहिवासी. १९५० च्या काळात श्री नेमीनाथ जैन ब्रम्हचर्याश्रम (जैन गुरुकूल) चांदवडमध्ये शीकत असतांना तेथील जिद्द धडाडी आणि अभ्यासूवृत्ती जोपासत हिंदी एम. ए. आणि अर्धमागधी एम. ए. पदवीधर झाले. लासलगावी कॉलेज मध्ये प्रोफेसरची नोकरी पत्करली. छान पैकी पगार आणि पगारात उदरनिर्वाह करीत असतांना मानसिक बेचैनी स्वस्थ बसू देइना. धार्मिक समाजिक क्षेत्रांत काही घडामोडी करण्याच्या आकांक्षेतून शिक्षण आणि विद्वत्तेतून विद्येचे माहेर घर पुणेस नानापेठेत स्थलांतर करुन प्रचारात्मक चळवळ दृष्टी कोणातून जैन प्रकाशन करण्याचे ठरविले.

काही प्रतिष्ठीत व्यवसायीकांशी हितगूज आणि मार्गदर्शन मिळवीत प्रकाशन मनसुबा निश्चीत केला. निश्चयाचे बळ, तुका म्हणे तेची फळ या तत्वातून 'जैन जागृति'चे निर्माण झाले. मोठ्या व्यावसायीक परिचित कडून काही जाहीराती मिळवून पाया रोवला. अंक रांगू लागला. मेहनत मार्गी लागण्याचा आनंद मानीत, पुण्यात भरगच्च सायकल रहदारीचा अनुभव घेत, पुण्यात सायकलवर जन संपर्क करुन हळू हळू बाहेर गावच्या प्रवासाने परिचितांच्याद्वारे नवीन ओळखी तून वर्गणीदार मिळवू लागले. अन्य प्रकाशन विवेक धनुर्धारी, स्वराज्य प्रमाणे पाक्षिक आकाराचे जैन जागृति सर्वांना मिळू लागले.

नवनिर्मित व्यवसाय सुदृढ करण्याचा व्यायामही

कष्टाचा असतो. श्री. कांतीलालजी चोरडिया यांच्या अंगी शिक्षण काळापासून कष्टाच्या सवयीबरोबरच विनय, नम्रता, सहनशीलता, मितभाषीपणा, मधुरता, मार्गदर्शनात्मक हितगूज अंगी असल्याने जैन जागृति उद्देश व उपयुक्ततेचे संस्कार ही भूमीका पटवीत, आपल्या विषयी वात्सल्य निर्माण करु लागले. काही वेळा नकार, थोडासा तीरस्कार, नाहक मिळणारे उपदेशामृत, पूनश्च हेलपाटे, सहन करीत वर्गणी किंवा जाहीरात मिळविण्याच्या उद्देशाने समोरच्यांचे कल सांभाळीत त्यांचे समाधान करीत राहीले. काही अभ्यासू परिचितांनी शाश्वत पगाराची नोकरी सोडून हा दगदगीचा उपद्व्याप नाहक करण्याच्या सल्ला बरोबरच वर्गणीही दिली. आर्थिक तयारी करतांना सायकलवर कागद प्रींटींग प्रेस मध्ये पोचविणे, टाइप जुळणी केलेला मजकूर (प्रूफ कॉपी) तपासून छपाई करुन घेणे, छापील अंक सायकलवर घरी आणून पत्रे टाकून तिकीट लावून पोष्टात टाकणे ही कामे केली.

वर्गणीदार व जाहीरातदार मिळवून अंकाचा समतोलपणा राखणे यामध्ये धर्मपत्नी चंचलबाई पतिधर्म जोपासत धीर दिलासा, कामकाजात सहभाग, कौटुंबीक जबाबदारीने मजबूत साथ देत असत. नानापेठेतील ज्या वाड्यात दूसऱ्या मजल्यावर ते राहत व वाड्यातही सायकल ठेवण्यास जागा नसल्याने सायकल सुध्दा समोरच्या दुसऱ्या वाड्यात ठेवत. आतोनात कष्टाची मालिका, मुलाबाळांचे शिक्षण, अंगी घेतलेली व्यवसायीक जबाबदारी, सर्वांचे मानसीक समाधन करीत रांगणाऱ्या व्यवसायाने वेग घेतला. दूडू दूडू करीत पळण्याच्या वेगाने झेप घेत जैन जागृति सगळीकडे झेपावत राहीला.

बातम्या व जाहीरातीच्या माध्यमातून लोकांची प्रसीध्दीची अभिलाषा, नित्य नवीन घडामोडीची माहिती, संस्थांची कार्यप्रणाली, नवीन उपक्रमाचे अवलोकनातून आदर्श निर्मिती, धार्मिक आगम तत्वज्ञान – संस्कार, सामाजिक ध्येयाची जाणीव, यासारख्या अनेक अभ्यासनातून जैन जागृति ४६ वर्षे पार करीत ४७ व्या वर्षात पदार्पण करुन सुर्वण महोत्सवाकडे झेपावत आहे.

कांतीलालजीच्या स्वर्गवासानंतर गत १६ वर्षापासून जैन जागृति मासिकाची प्रकाशनाची व संपादनाची जबाबदारी श्री. संजय चोरडिया व सौ. सुनंदा चोरडिया यशस्वीपणे सांभाळत आहे. वडीलांनी लावलेल्या झाडाचे वटवृक्षात रुपांतर करण्यास सतत परिश्रम, पुरुषार्थ करित आहे. आपला ऐतिहासिक वारसा जपत काळाप्रमाणे आपल्या अंकात सर्व बाजूनी बदल केल्याने जैन जागृति मासिकाने समाजात आपले अबल स्थान मजबुत केले आहे.

उत्कृष्ट साहित्य, आकर्षक छपाई, ४७ वर्ष अंक प्रकाशनात सातत्य, एक संप्रदाय किंवा एका संस्थेपुरते मर्यादित न राहता सर्वांचा अंकात समावेश, प्रतिनिधीचे उत्कृष्ट नेटवर्क इ. वैशिष्ट्याने जैन जागृति जैन समाजातील जास्तीत जास्त घरात पोहचले आहे. संचय चोरडिया यांचा मुलगा सागर चोरडिया याने www.jainjagruti.in ही वेबसाईट लाँच केली आहे. या वेबसाईटमुळे जैन जागृति सर्व भारता बरोबर जगात पोहचला आहे.

भविष्याची जाण असलेला, वास्तवाचे भान असलेला, वृध्दींगत लोकप्रियतेच्या शक्ती बरोबरच संयम जोपासणारा, धार्मिक आणि सामाजिक उत्कर्षाने भारावलेला, हितगूज मधून ऐक्य वर्धीष्णू करणारा, वाचन संस्कृतितून संस्कारांची जोपासना करणारा जैन जागृति मासिक समाजाच्या भरीव सहकार्याने वाचकांच्या लोकप्रियतेच्या आधारावर, वर्गणीदार आणि जाहीरात यांच्या प्रगतीशील वाटचालीत सहभागी होत, ४७ व्या वर्षात पदार्पण केले. ही मालीका, परंपरा, वर्धीष्णू करतांना, नाविन्याच्या अभिलाषेने सर्वांच्या हृदयात मानाचे स्थान मिळविण्याची बांधीलकी ठेवणार आहे. हार्दिक शुभेच्छा ! ●

भारत सरकार – २०११ जणगणना जाहीर

भारत सरकार दर दहा वर्षांनी जनगणना करते. सन २०११ साली केलेली जनगणना २४ ऑगस्ट २०१५ रोजी सरकारने जाहीर केली. २०११ साली. एकूण भारताची लोकसंख्या १२१.०९ कोटी होती. २००१ ते २०११ या देशातील लोकसंख्या वाढीचा दर १७.७ टक्के आहे.

देशातील स्थिती

धर्म	लोकसंख्या (कंसात प्रमाण)
● हिंदू	९६ कोटी ६३ लाख (७९.८ टक्के)
● मुस्लिम	१७ कोटी २२ लाख (१४.२ टक्के)
● ख्रिस्ती	२ कोटी ७८ लाख (२.३ टक्के)
● शीख	२ कोटी ८ लाख (१.७ टक्के)
● बौध्द	८४ लाख (०.७ टक्के)
● जैन	४५ लाख (०.४ टक्के)
● अन्य धर्म आणि पंथ	७९ लाख (०.७ टक्के)
● धर्म जाहीर न केलेले नागरिक	२९ लाख (०.२ टक्के)

महाराष्ट्रातील स्थिती

धर्म	लोकसंख्या (कंसात प्रमाण)
● हिंदू	८,९७०३,०५७ (७९.८२ टक्के)
● मुस्लिम	१,२९,७१,१५२ (११.५४ टक्के)
● ख्रिस्ती	१०,८०,०७३ (००.९६ टक्के)
● शीख	२,२३,२४७ (००.१९ टक्के)
● बौध्द	६५,३१,२०० (०५.८१ टक्के)
● जैन	१४,००,३४९ (०१.२४ टक्के)
● अन्य धर्म आणि पंथ	१,७८,९६५ (००.१९ टक्के)
● धर्म जाहीर न केलेले नागरिक	२,८६,२९० (००.२५ टक्के)

जनगणनेच्या या ताज्या आकडेवारीनुसार गणनेच्या १० वर्षांच्या काळात, हिंदूंचे एकूण लोकसंख्येतील प्रमाण ०.७ टक्क्यांनी, शिखांचे ०.२ टक्क्यांनी व बौध्दांचे ०.१ टक्क्याने घटले आहे. या उलट मुस्लिमांचे एकूण लोकसंख्येतील प्रमाण ०.८ टक्क्याने वाढले आहे. ख्रिश्चन आणि जैन धर्मियांच्या या प्रमाणात फारसा फरक पडलेला नाही.

भारत राज्याप्रमाणे लोकसंख्या

अ. क्र.		एकूण लोकसंख्या	जैन
	भारत	१२१०८५४९७७	४४५१७५३
१	आंध्र प्रदेश	८,४५,८०,७७७	५३,८४९
२	अरुणाचल	१३,८३,७२७	७७१
३	आसाम	३,१२,०५,५७६	२५,९४९
४	बिहार	१०,४०,९९,४५२	१८,९१४
५	छत्तीसगढ	२,५५,४५,१९८	६१,५१०
६	गोवा	१४,५८,५४५	१,१०९
७	गुजरात	६,०४,३९,६९२	५,७९,६५४
८	हरयाणा	२,५३,५१,४६२	५२,६१३
९	हिमाचल	६८,६४,६०२	१,८०५
१०	जम्मू–काश्मीर	१,२५,४१,३०२	२,४९०
११	झारखंड	३,२९,८८,१३४	१४,९७४
१२	कर्नाटक	६,१०,९५,२९७	४,४०,२८०
१३	केरळ	३,३४,०६,०६१	४,४८९
१४	मध्य प्रदेश	७,२६,२६,८०९	५,६७,०२८
१५	महाराष्ट्र	११,२३,७४,३३३	१४,००,३४९
१६	मणिपूर	२८,५५,७९४	१,६९२
१७	मेघालय	२९,६६,८८९	६२७
१८	मिझोराम	१०,९७,२०६	३७६
१९	नागालँड	१९,७८,५०२	२,६५५
२०	ओडिशा	४,१९,७४,२१८	९,४२०
२१	पंजाब	२,७७,४७,३३८	४५,०४०
२२	राजस्थान	६,८५,४८,४३७	६,२२,०२३

२३	सिक्कीम	६,१०,५७७	३१४
२४	तामिळनाडू	७,२१,४७,०३०	८९,२६५
२५	त्रिपुरा	३६,७३,९१७	८६०
२६	उत्तर प्रदेश	१९,९८,१२,३४१	२,१३,२६७
२७	उत्तराखंड	१,००,८६,२९२	२,१८३
२८	प. बंगाल	९,१२,७६,११५	६०,१४१
केंद्रशासित प्रदेश			
१	दिल्ली	१,६७,८७,९४१	१,६६,२३१
२	दीव-दमन	२,४३,२४७	२८७
३	दादरा नगर हवेली	३,४३,७०९	१,१८६
४	चंदीगड	१०,५५,४५०	१,९६०
५	अंदमान-निकोबार	३,८०,५८१	३१
६	लक्षद्वीप	६४,४७३	११
७	पाँडेचरी	१२,४७,९५३	१,४००

महाराष्ट्र जिल्ह्याप्रमाणे लोकसंख्या

अ.		एकूण लोकसंख्या	जैन
क्र.	**महाराष्ट्र**	११,२३,७४,३३३	१४,००,३४९
१	मुंबई (मनपा)	१,२४,४२,३७३	५,०९,६३९
२	नंदुरबार	१६,४८,२९५	६,१९१
३	धुळे	२०,५०,८६२	१२,८१८
४	जळगाव	४२,२९,९१७	२७,४०४
५	बुलडाणा	२५,८६,२५८	१२,२४२
६	अकोला	१८,१३,९०६	१०,२०५
७	वाशिम	११,९७,१६०	८,४७६
८	अमरावती	२८,८८,४४५	११,३६०
९	वर्धा	१३,००,७७४	५,६६३
१०	नागपूर	४६,५३,५७०	२४,५२८
११	भंडारा	१२,००,३३४	१,०१७
१२	गोंदिया	१३,२२,५०७	१,५६८
१३	गडचिरोली	१०,७२,९४२	४५४
१४	चंद्रपूर	२२,०४,३०७	३,८६१
१५	यवतमाळ	२७,७२,३४८	११,४२२
१६	नांदेड	३३,६१,२९२	५,०४९
१७	हिंगोली	११,७७,३४५	५,२७८
१८	परभणी	१८,३६,०८६	६,२३८
१९	जालना	१९,५९,०४६	९,६१९
२०	औरंगाबाद	३७,०१,२८२	३०,९८१
२१	नाशिक	६१,०७,१८७	३८,२१२
२२	ठाणे	११०,६०,१४८	१७२,०५२
२३	मुंबई (जिल्हा)	३०,८५,४११	१,६६,०००
२४	रायगड	२६,३४,२००	१२,२६०
२५	पुणे	९४,२९,४०८	१,२७,७८६
२६	अहमदनगर	४५,४३,१५९	३८,७१८
२७	बीड	२५,८५,०४९	८,७१९
२८	लातूर	२४,५४,१९६	६,३८७
२९	उस्मानाबाद	१६,५७,५७६	४,५३०
३०	सोलापूर	४३,१७,७५६	२८,१३४
३१	सातारा	३०,०३,७४१	१२,८१०
३२	रत्नागिरी	१६,१५,०६९	३,३४७
३३	सिंधुदुर्ग	८,४९,६५१	१,०४६
३४	कोल्हापूर	३८,७६,००१	१,५४,८८२
३५	सांगली	२८.२२.१४३	८७.४५३

पुणे (पुणे महापालिका, पुणे व खडकी कँटोन्मेंट बोर्ड

धर्म	लोकसंख्या
● हिंदू	२५७७९४१
● मुस्लिम	३७१५१८
● ख्रिस्ती	७७८५४
● शीख	१७२९८
● बौध्द	१३१९९४
● जैन	७९८२९
● अन्य धर्म आणि पंथ	७३५७
● धर्म जाहीर न केलेले नागरिक	१११३२
एकूण	**३२७४९२३**